

למד את שפתי תי ברכה ושיר הלל
בְּהַתְחַדֵּשׁ זְמַנְךָ עִם בְּקָרָה וְעִם לַיִל,
לְבַל יִהְיֶה יוֹמֵי הַיּוֹם פְּתוּמֹל שְׁלֹשׁוֹם.
לְבַל יִהְיֶה עָלֵי יוֹמֵי הַרְגֵל.

למדני, אֱלֹהֵי, בְּרַךְ וְהַתְפַּלֵּל
עַל סוּד עֵלָה קָמַל, עַל נִגְה פְּרֵי בְּשֵׁל,
עַל הַסְּרֻת הַזֹּאת: לְרֵאוֹת, לְחוּשׁ, לְנֶשֶׁם,
לְדַעַת, לְיַחַל, לְהַפְשֵׁל.

1) רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק א

מצות עשה להתפלל בכל יום שנאמר ועבדתם את ה' אלהיכם, מפי השמועה למדו שעבודה זו היא תפלה שנאמר ולעבדו בכל לבבכם אמרו חכמים אי זו היא עבודה שבלב זו תפלה, ואין מנין התפלות מן התורה, ואין משנה התפלה הזאת מן התורה, ואין לתפלה זמן קבוע מן התורה... אלא חיוב מצוה זו כך הוא שיהא אדם מתחנן ומתפלל בכל יום ומגיד שבחו של הקדוש ברוך הוא ואחר כך שואל צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתחנה ואחר כך נותן שבח והודיה לה' על הטובה שהשפיע לו כל אחד לפי כחו. אם היה רגיל מרבה בתחנה ובקשה ואם היה ערל שפתים מדבר כפי יכולתו ובכל עת שירצה... וכן היה הדבר תמיד ממש רבינו ועד עזרא.

כיון שגלו ישראל בימי נבוכדנצר הרשע נתערבו בפרס ויון ושאר האומות ונולדו להם בנים בארצות הגוים ואותן הבנים נתבלבלו שפתם והיתה שפת כל אחד ואחד מעורבת מלשונות הרבה וכיון שהיה מדבר אינו יכול לדבר כל צורכו בלשון אחת אלא בשיבוש שנאמר ובניהם חצי מדבר אשדודית... וכיון שראה עזרא ובית דינו כך עמדו ותקנו להם שמנה עשרה ברכות על א הסדר, ... כדי שיהיו ערוכות בפי הכל וילמדו אותן ותהיה תפלת אלו העלגים תפלה שלימה כתפלת בעלי הלשון הצחה..

2) תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף יז עמוד ב

"ויעבר ה' על פניו ויקרא" אמר רבי יוחנן: אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, מלמד שנתעטף הקדוש ברוך הוא כשליח צבור, והראה לו למשה סדר תפלה. אמר לו: כל זמן שישראל חוטאין - יעשו לפני כסדר הזה, ואני מוחל להם.

3) תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ז עמוד א

אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי: מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל? שנאמר והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפילתי, תפלתם לא נאמר אלא תפילתי, מכאן שהקדוש ברוך הוא מתפלל. מאי מצילי? אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב: יהי רצון מלפני שיכבשו רחמי את כעסי, ויגולו רחמי על מדותי, ואתנהג עם בני במדת רחמים, ואכנס להם לפני משורת הדין. תניא, אמר רבי ישמעאל בן אלישע...

4) רב שמשון רפאל הירש, חורב, עמ' 448

ההוראה המקורית של הפועל 'התפלל', ממנו נגזרה 'תפילה' היא: לבחון ולשפוט את עצמו; או כדרך בניין התפעל המורה לעיתים קרובות על שאיפה פנימית: לשבת לדין על עצמו ולשאוף להגיע לידי דין אמת על עצמו. יוצא שהוראת המלה 'תפילה' היא: היחלצות מחיי המעשה של יום יום תוך שאיפה להשיג דין אמת על עצמו, על האנוכי שלו, כלומר על יחסיו אל ה' והעולם, ויחס ה' והעולם אליו. מעשה זה של מאמץ להגיע לידי חריצת דין אמת על עצמו נקרא 'תפילה'. בשפות אחרות מכנים את התפילה בשם המזכיר את הבקשה והתחנונים, אך אלה מהווים רק סוג משנה של התפילה שלנו

5) משנה מסכת ברכות פרק ד

רבי אליעזר אומר העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים רבי יהושע אומר המהלך במקום סכנה מתפלל תפלה קצרה רבי אליעזר אומר העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים רבי יהושע אומר המהלך במקום סכנה מתפלל תפלה קצרה...

6) תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף ז עמוד ב

דניא, ר' אליעזר אומר: שואל אדם צרכיו ואחר כך יתפלל, שנאמר: תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו וגו', אין שיחה אלא תפלה, שנאמר: ויצא יצחק לשוח בשדה; ר' יהושע אומר: יתפלל ואח"כ ישאל צרכיו, שנאמר: אשפוך לפניו שיחי צרתי לפניו אגיד. ור"א נמי הכתיב: אשפוך לפניו שיחי! הכי קאמר: אשפוך לפניו שיחי בזמן שצרתיו לפניו אגיד. ור' יהושע נמי הכתיב: תפלה לעני כי יעטוף! הכי קאמר: אימתי תפלה לעני? בזמן שלפני ה' ישפוך שיחו...
וחכ"א: לא כדברי זה ולא כדברי זה, אלא שואל אדם צרכיו בשומע תפלה. (אמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה: שואל אדם צרכיו בשומע תפלה.) + מסורת הש"ס: [אר"י א"ש הלכה כדברי חכמים]. + אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב, אף על פי שאמרו: שואל אדם צרכיו בשומע תפלה, אבל אם בא לומר בסוף כל ברכה וברכה מעין כל ברכה וברכה - אומר. א"ר חייא בר אשי אמר רב, אף על פי שאמרו: שואל אדם צרכיו בשומע תפלה, אם יש לו חולה בתוך ביתו - אומר בברכת חולים, ואם צריך לפרנסה - אומר בברכת השנים. אמר ר' יהושע בן לוי, אף על פי שאמרו: שואל אדם צרכיו בשומע תפלה, אבל אם בא לומר אחר תפלתו, אפילו כסדר יוה"כ - אומר.

7) תלמוד בבלי, מסכת ברכות, דף כט ע"ב: תנו רבנן: המהלך במקום גדודי חיה ולסטים מתפלל תפלה קצרה.

ואיזה היא תפלה קצרה?

רבי אליעזר אומר: עשה רצונך בשמים ממעל, ותן נחת רוח ליראיך מתחת, והטוב בעיניך עשה, ברוך אתה ה' שומע תפלה.

רבי יהושע אומר : שמע שועת עמך ישראל, **ועשה מהרה בקשתם**, ברוך אתה ה' שומע תפלה.
רבי אלעזר ברבי צדוק אומר : שמע צעקת עמך ישראל, **ועשה מהרה בקשתם**, ברוך אתה ה' שומע תפלה.
אחרים אומרים : **צרכי עמך ישראל מרובין ודעתם קצרה**, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתתן לכל אחד ואחד כדי פרנסתו, ולכל גויה וגויה די מחסורה, ברוך אתה ה' שומע תפלה. אמר רב הונא : **הלכה כאחרים**.

8) רמב"ם, הלכות תפילה ונשיאת כפים, פרק ד' הלכה יט: !

היה מהלך במקום סכנה, כגון : מקום גדודי חיות ולסטים והגיע זמן תפלה מתפלל ברכה אחת, וזו היא:
צרכי עמך ישראל מרובים ודעתם קצרה, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתתן לכל אחד ואחד כדי פרנסתו,
ולכל גויה וגויה די מחסורה, **והטוב בעיניך עשה**, ברוך אתה יי' שומע תפלה

9) מיכל גוברין מתוך גוף תפילה

עם זאת, הציפייה העזה ביותר הממלאת את התפילה היא הציפייה למאזין, לנמען - ציפייה, הנובעת מאמונה מזעזעת, שערורייתית אפילו, שאמנם יש נמען, ולו גם עלום : יש מי שמאזין לי, שמקשיב לי, שמקבל את תפילתי. ולא פחות עזה-נועזת היא האמונה, שיש "אני" בעל כוח לפנות, לקרוא, אל הנמען הלז. עצם הפנייה מכוננת הן את הפונה והן את זה שפונים אליו, שקוראים בשמו, ומחוללת את החלל שביניהם..

10) תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כו עמוד ב

איתמר, רבי יוסי ברבי חנינא אמר: תפלות **אבות** תקנום; רבי יהושע בן לוי אמר: תפלות כנגד **תמידין** תקנום. תניא כוותיה דרבי יוסי ברבי חנינא, ותניא כוותיה דרבי יהושע בן לוי. תניא כוותיה דרבי יוסי ברבי חנינא: אברהם תקן תפלת שחרית - שנאמר וישכם אברהם בבקר **אל המקום אשר עמד שם, ואין עמידה אלא תפלה**, שנאמר ויעמד פינחס ויפלל; יצחק תקן תפלת מנחה - שנאמר ויצא יצחק **לשוח בשדה לפנות ערב, ואין שיחה אלא תפלה**, שנאמר תפלה לעני כי - יעטרף ולפני ה' ישפך שיחו, יעקב תקן תפלת ערבית - שנאמר **ויפגע במקום וילן שם, ואין פגיעה אלא תפלה**, שנאמר ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי.

11) הרב קוק עולת ראייה:

אלו השלש לשונות, עמידה, שיחה, פגיעה, מכוונות הנה נגד שלשה ענינים חלוקים שבאים מתועלת התפילה בעבודת ד' יתברך...

12) הרב עדין שטיינזלץ:

"אין עמידה אלא תפילה" כאן קובעים החכמים יחס שלם ומיוחד של תפילה. פירוש "אין עמידה אלא תפילה" - היא אותה עמידה בה האדם ניצב מלוא קומתו, מלוא אישיותו, אל מול הגדלות האינסופית של ה', זוהי התפילה. כלומר, התפילה מבוטאת כאן לא כבקשה או הודאה, אלא כהתייצבות, כהעמדת כל המציאות העצמית אל מול המציאות של ה', זהו יחס שיש בו כעין השוואת שתי המהויות השונות כל כך בדרגתן וברמתן. אני כאן והוא שם, האני האנושי עומד מול ה'. על כן- אין עמידה אלא תפילה.

זהו יחס אחד, יחס מעין פילוסופי, יחס הקובע כי התפילה אינה אלא ההתכוננות המעמיקה החודרת לפנימיותם של הדברים. ההתאמצות להגיע לידי הכנה הרגשות והחיוניות של מהות עצמו ומהות ה', של מעמד ה"אני" ומעמדו של הקב"ה כלפיו ואליו.

ולעומת גישה זו, קיימת גישה אחרת, שונה במידה רבה כל כך. "אין שיחה אלא תפילה". כאן מובנת התפילה לא ביחס ערטילאי בין אדם וקונו; כאן היחס בין האדם לבין קונו הוא לבבי ואישי "אין שיחה אלא תפילה" ואין התפילה אלא שיחה, השתפכות נפשו של האדם, כפי שמביאה הגמרא "תפילה לעני כי יעטרף, ולפני ה' ישפוך שיחו" (תהילים ק"ב). כלומר, משיח האדם את לבו לפני אלוקיו. אלוקיו, מתגלה עתה לא בדמות האלוקות הפילוסופית, הכוח העליון הנשגב של מעלה, אלא כאב הרחום, הקרוב תמיד, שהאדם משוחח עמו, שהוא מנסה להתקרב אליו, ושהוא רוצה גם לשמוע תשובתו. "אין שיחה אלא תפילה" - והשיחה היא יחס כפול של שאלה ותשובה. התפילה היא הדו שיח הנצחי שבין האדם לקונו- תפילה של שיחה.

ועוד גישה אחרת, חדשה. "אין פגיעה אלא תפילה". התפילה היא פגיעה בה'. משמעותה של "פגיעה" כאן היא מעיקרה בקשה ותחינה, והתפילה של פגיעה היא תפילת תחנונים, אבל יש בתפילה גם המשמעות הנוקשה יותר של פגיעה; המובן של התנגשות, הניגוד בין רצונו של ה' לבין רצונו של אדם. כי הרי יסודה של תפילת הבקשה הריהי כביכול רצונו של מי גובר; מצד אחד עומדת האלוקות הנשגבת והמרוממת, ומצד שני עומד האדם התובע מאת ה' את המגיע לו, והמפגיע בעדו. הוא מבקש לא כבקשה של שיח אישי, אף לא כהערכה פילוסופית, הוא מבקש את הצדק, את היושר מאת ה'.

יעקב אורלנד 'המסתורין שבכרח להודיעך', מבחר כתבים, ב.

אני יודע, אני משכנע וכבר הוכחתי לעצמי אף נאסת –
שאינך קים,

שאתה אין, שאתה בלי, שאתה חוט תלוי על תהו.
מה שמטריד ומקניט ומביך אותי כל פעם מחדש
הם המסתורין שבכרח להודיעך כל זאת יום יום
ולשתף אותך במסקנות האיטיות שלי

אברהם שלונסקי קראתי אליך

קראתי אליך – המשום שישך

או מפתח היות בלעדיך?

שמעתיך דובר – המשום שעניתי

או חשקת המדבר היא – לשמוע!

טרוף במדבר!

מעצמת הצמא לצלילים-של-אמת

שומעת האזן קולות שבדינו.

– הקול שבדינו הוא הקול שענה!

הוא הקול ששאלת:

– ישך?

וענית.

וענית:

– ישך –

פי קראתי אליך

(15) מיכל גוברין מתוך גוף תפילה

קול התפילה לא מילא את הבית שבו גדלתי בתל-אביב. אך אם אומר שגדלתי בבית חילוני, יהיה זה משום סתירה פנימית, כיוון שבמציאות הישראלית אין דבר חילוני לחלוטין. אומר על-כן, שגדלתי בבית שאינו שומר מצוות, שבו היה לסידור התפילה, בפירוש, ערך תרבותי, אך לא ממשי, לא שימושי. איש לא התפלל בביתנו. על-כלפנים, לא בדרכים הקאנוניות. ולא עם סידור תפילה. היו תפילות. אך הן לבשו פנים אחרות... להורי היו צורות תפילה משלהם, עוצמתיות לא פחות. הקשב העמוק של אבי, קשב חסידי כל-כך: תשומת לב מלאה, ובשיא הכוונה... לאמי היה הקיטרוג כנגד בורא עולם. ביום כיפור לא הייתה קמה ממיטתה ומעגל מצמית של קודש אפל היה מקיף אותה ואת שתיקתה, שמתוכה הייתה מטיחה ללא קול דברים כלפי שמים. העדר התפילה השגורה מהבית לא היה סתמי, הייתה זו אמירה עזה, מורכבת, רבת-פנים, גם אם לא מפורשת.

(16) אלי ויזל ראיון בהארץ 2006: גם אם ויזל לא התפייס עם אלוקיו, נראה שהוא כן התפייס עם טקסי היהדות וכיחוד עם התפילה. עוד לפני הראיון סיפר לי אחד מחבריו הישראלים של ויזל שהוא מתנהג במובנים רבים כאדם דתי, מתפלל, מניח תפילין. סיפרו לי גם שהוא משנה בתפילות מלים שאתן הוא לא מסכים. ויזל אומר שאם הוא התפלל באושוויץ ודאי שהוא יכול להתפלל בחוץ". אני מתפלל כי אבא שלי התפלל, כי סבא שלי התפלל... כביכול אין לזה כל קשר לאלוהים. אבל אני לא רוצה לדבר על החיים הדתיים שלי, באמת. זה עניין מאוד אישי. אני לא רוצה שהדתיים הקיצונים יגידו, אפילו אלי ויזל מתפלל. "לדבריו", אלוהים לא זקוק לתפילות האלו. אנחנו זקוקים להן, כל אחד בשבילו. אצלי זה דבר מאוד חשוב. אבא שלי התפלל, סבא שלי התפלל, רש"י היה מאבי אבות אבותי. אם זה היה מספיק טוב לרש"י, זה טוב גם לי".

אתה נשמע כמו שבוי של הצורך להתפלל. "שבוי בעבר. אבל, אתה יודע, אני לא מרגיש שבוי. אני מרגיש חופשי מאוד. יש חירות עמוקה מאוד בתוך המסגרת שהקמתי לעצמי. כל יום אני בוחר את עצמי להיות יהודי, בחירה רטרואקטיבית"

(17) אלי ויזל:

"אפשר לחיות בלי תקווה ואולי בלי אמת - אך לא בלי תפילה, שהיא החיפוש אחר שתיהן"